

запасів, що купуються, своєчасність постачань. Скорочення оборотних активів може створити додатковий резерв коштів для фінансування.

Висновки. Отже, метою управлінського рішення є підвищення ефективності господарських процесів. Бухгалтерські дані дозволяють виявляти проблеми управління, а баланс в цьому випадку є звітом, який оцінює ефективність управління. Усвідомлення цих підходів призведе до трансформації бухгалтерського обліку з пасивного нагляду в інструмент активного впливу на господарські процеси. Тому бухгалтер повинен не лише отримувати дані про факти господарського життя, а брати лише ті, які потрібні для вирішення конкретних завдань. Адміністрація, в свою чергу, спираючись на дані бухгалтерського обліку і розуміючи їх відносність, повинна вирішувати проблеми, пов'язані з підвищенням ефективності управління господарським процесом.

Література:

1. Єфанов В.А. Ефективність прийняття й оцінки управлінських рішень в системі менеджменту за сучасних умов господарювання [Текст] / В.А. Єфанов, О.Ю. Юрченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2012. – Випуск 4. Том 1. – С. 126-130.

2. Камінська Т.Г. Управлінський облік, аналіз і контроль в системі менеджменту на підприємстві [Електронний ресурс] / Т.Г. Камінська // Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk

3. Кірейцев Г.Г. Регулювання розвитку бухгалтерського обліку в сільському господарстві України [Текст] / Г.Г. Кірейцев // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету / За редакцією д.с.-г.н., проф., академіка АН ВШ України М.І. Бахмата. – Кам'янець-Подільський. – 2009. – Випуск 17, Том 2. – С. 22-29.

4. Микитюк Н.Я. Обліково-аналітична інформація в системі управління [Текст] / Н.Я. Микитюк // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2009. – Випуск 3. №13. – С. 92-95.

5. Шило В.П. Роль контролінгу в системі управління підприємством [Текст] / В.П. Шило, С.Б. Ільїна, І.Ю. Меньша // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2011. – №1. – С. 45-50.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК:339.922:338436(477)

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Губенко В.І., д.е.н., професор

Білоцерківський національний аграрний університет

Досліджено теоретичні основи міжнародної економічної інтеграції і стан зовнішньоекономічних відносин України та її АПК за 2000-2011 рр.; доцільність програмування і реалізації Україною різних напрямів векторів, спрямовуючи сили тяжіння до розвинутих країн, особливо ЄС та враховуючи в контексті російського вектора інтеграції напрями її розвитку щодо збереження статусу великої держави.

The theoretical foundations of international economic integration and the condition of the foreign economic relations of Ukraine and its AIC from 2000-2011 are proved; feasibility of programming and implementation by Ukraine of different directions vectors directing the force of gravity to developed countries, especially the EU and given in the context of the Russian vector integration areas of its development on conservation status of a great state is proved.

Постановка проблеми. Виклик для національних економік великих держав, до яких безперечно відноситься і Україна, вбачається у двох напрямках. З одного боку, вони є центрами притягання менших і малих економік, тому що тільки в умовах міжнародної інтеграції можна успішно брати участь у глобальному виробництві та науково-технічному розвитку. З іншого боку, глобалізація завжди буде доповнюватися раціоналізацією, тому між сусідніми державами формуватимуться спільні економічні анклавні форми поділу праці. Тому Україна приречена на значну зацікавленість в інтеграції з Європейським Союзом, СНД, Російською Федерацією і США, особливо в міру її перетворення у супердержаву нового типу.

Міжнародна економічна інтеграція України відбувається в умовах її сприйняття на Заході як особливої частини Росії, яка продовжує тяжіти до неї і багато в чому відрізняється від Європи, як і Росія, своєю не високою передбачуваністю, у багатьох відносинах своєю відсталістю в правовому, політичному та соціально-економічному аспектах, а також слабким використанням величезного інтелектуального та природного потенціалу [1, с.39]. Україна і Росія однаково зацікавлені у створенні міждержавних об'єднань, у яких співробітництво може здійснюватись в інтенсивному режимі. Для жодної держави неприйнятною є одновекторна стратегія інтеграції. При розробці інтеграційних процесів правомірно лише програмувати різні сили окремих векторів, при цьому менш розвинуті держави більшою мірою тяжіють до інтеграції з розвинутими країнами, але від розвинутих країн виходять і сили відштовхування, якщо вони домінуватимуть, то створяться інтеграційні центри з різним рівнем розвитку. Тому, орієнтуючи свою стратегію інтеграції на Європейський Союз, Україна повинна відпрацювати і російський сценарій, тому що в умовах глобалізації не перспективно і небезпечно залишатися поза економічними союзами. Україна у 1996р. проголосила, що її метою є вступ до ЄС, адже саме це утворення визначатиме обличчя Європи ХХІ століття і питання інтеграції України в ЄС – це питання не вибору, а часу [2, с.4].

Якщо розглядати Україну в контексті російського вектора, то необхідно враховувати, що Росія із структурної основної частки наддержави, якою був СРСР, розвивається у напрямі збереження статусу великої держави та прагне перетворитися на сучасну країну, розуміючи, що не можна бути великою, не будучи сучасною. Геополітично Росія перестала бути наддержавою, але зберегла статус великої держави і великого народу, знявши з себе завдання наддержави, зосереджується на збереженні своєї територіальної цілісності та прискоренні виходу із соціальних та економічних труднощів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фактори, що дали імпульс інтеграційним міжнародним процесам добре відомі і викладені в науковій літературі. Розглядаючи різні групи країн з точки зору їх здатності до взаємовигідного інтегрування можна стверджувати, що для інтеграційних процесів визріли розвинуті країни. В аграрних країнах потенціал взаємної торгівлі невеликий, у нафтодобувних він ще менший [4, с.30]. Структура виробництва в таких країнах подібна, у зовнішній торгівлі вони не доповнюють одна одну, а конкурують між собою. Незначні також і можливості взаємної торгівлі країн,

що виробляють неенергетичні мінеральні ресурси, хоча за рівнем техніко-економічного розвитку вони стоять вище перших двох груп. Масштаби взаємної торгівлі вищі у країнах, в експорті яких більшу питому вагу займають готові вироби. Згідно заключення Ю.В. Шишкова, реальне інтегрування того чи іншого угруповання країн стає можливим лише тоді, коли ці країни досягають необхідного рівня розвитку обробної промисловості: «В економіці це високий рівень розвитку обробної промисловості, що забезпечує широку диверсифікацію експортно-імпортних операцій країни і глибоке зтягування її у міжнародний поділ виробничого процесу, і добре розвинута фінансова структура» [5, с.59].

Всупереч стрункій логіці теоретичних викладок, відбулося включення в інтеграційний процес зовсім не розвинутих країн. У 1973 р. Ірландії – при першому розширенні Європейського економічного співтовариства; у 1981 р., при другому розширенні ЄЕС – Греції; при третьому розширенні у 1986 р. – Португалії та Ісландії; у 2004 р. – Чехії, Угорщини, Польщі, Словачії, Словенії, Естонії, Литви, Латвії, Кіпру, Мальти – при п'ятому розширенні виявилось надзвичайно успішним [6, с.175]. Країни не тільки інтегрувалися в європейські економічні структури, але й суттєво підняли рівень свого розвитку. Так, наприклад, Ірландія перетворилась із малорозвиненої і безнадійно відсталогої країни в одну з найбільш передових економік Європи, або включення в ЄС перерахованих вище країн при п'ятому розширенні, що відрізнялися не тільки низьким рівнем розвитку, але й тим, що більше ніж половину століття знаходились в іншій системі координат, не стало непереборною перепорою їх інтеграції у Європейський господарський механізм і переконливі успіхи, наприклад Естонії – вагоме тому підтвердження, що відкидає скептицизм теоретиків [4, с.31].

Постановка завдання. Дати теоретичне обґрунтування багатовекторної тенденції інтеграції України і її АПК, спрямовуючи сили тяжіння до ЄС, особливості інтеграції її в Митний союз та допустимі межі цього процесу, здійснити аналіз розвитку зовнішньоекономічної діяльності України і галузей АПК за 2000-2011рр. та визначити проблеми цього процесу і здобутки, що підтверджують високий рівень входження країни у світовий економічний простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі інтеграції зростає економічна взаємозалежність країн і в цих умовах неможливість швидкого вирішення проблеми призводить до значних економічних втрат, тому наднаціональний варіант врегулювання є більш оперативним і простим, через це держави зацікавлені в передачі своїх повноважень наддержавним інтеграційним структурам і механізм цей об'єктивно необхідний. Думка, що підтверджує значення взаємозалежності як передумови інтеграції – рівень регіональної взаємозалежності держав значно вище, ніж міжрегіональний, або показники глобальної взаємозалежності по світовій економіці в цілому. Як наслідок, інтеграційні процеси розвиваються в першу чергу на регіональному рівні, перш за все це стосується невеликих країн, які активно залучені в міжнародному поділі праці, тому саме в Європі наднаціональні механізми регулю-

вання економіки мають випереджувальний розвиток. Таким чином високий рівень інтернаціоналізації, взаємозалежність, розвинута економіка і політична воля країн є головними передумовами формування наднаціональних структур інтеграційних об'єднань, які є тільки в Європі і поки що ніде більше.

Механізм будь-якої інтеграційної системи – це не схема взаємодії, на-в'язана суверенній країні, не правила, прописані зверху під силовим тиском чи по команді, це – наднаціональне, наддержавне регулювання виникає після погодження національною суверенною країною і тільки потім механізм починає діяти по встановлених правилах і при цьому в значній мірі незалежно від її волі і навіть всупереч їй. Механізм будь-якої системи розвивається, виникають правила і практика, які неможливо передбачити завчасно. Тому ступінь наднаціональності того чи іншого компоненту механізму, наприклад, економічної політики, може бути за межею первинно обумовлених меж, але держава залишає за собою право вплинути на цей процес у випадку, коли виникає серйозна загроза національним інтересам. В цьому випадку наднаціональний механізм інтеграційного об'єднання повинен носити обмежений і до певної міри зворотній характер – до того часу, поки країна повністю не адаптується до наднаціонального союзу країн. Гарантією незворотності інтеграційного процесу є ступінь досягнутого взаємозв'язку і взаємозалежності економік країн-учасників, тому що їх розрив призводить до економічного колапсу та невідворотного відствання у рівні розвитку і добробуту.

Звісно, умови взаємодії інтеграційних об'єднань можуть бути різними, вони постійно переглядаються і уточнюються, але своєрідний «капкан» взаємозв'язку в інтеграційному комплексі полягає в тому, що вихід із системи загрожує економічними втратами таких масштабів, що не може перекритись можливими здобутками самостійного суверенного управління національною економікою. Але політичні процеси розвиваються по своїм законам і міркування доцільності та економічного розрахунку не завжди переважають в стратегії побудованих зовнішніх зв'язків країн, тому Україні необхідно врахувати при її інтеграції у світові і регіональні інтеграційні об'єднання ці особливості, виходячи з гіркового досвіду її перебування в складі СРСР.

Наднаціональні варіанти міжнародного регулювання проявляються на стадії формування Митного союзу, коли національні структури управління передають частину своїх компетенцій на наднаціональний рівень і в цей час можна констатувати початок дії міждержавної інтеграції, але міжнародна інтеграція не обов'язково повинна починатися з торгівлі, хоча це є найбільш розповсюджений варіант, тому що випереджає інші форми і потреба відчувається сильніше, але реально початок інтеграції може бути у сфері сільського господарства, як це було в ЄС і як здійснює зараз Україна з цілим рядом країн і їх об'єднаннями. Протягом останніх років міжнародна економічна інтеграція стала невід'ємним феноменом економічного життя України, масштаби якого розширюються та вдосконалюються форми. У рамках інтеграційних угруповань в даний час реалізується 60% міжнародної торгівлі.

Україна за 2000-2011рр. збільшила свій зовнішньоторгівельний обіг більше ніж у 5 разів, в тому числі за 2011 р., у порівнянні з 2010 рр. – в 1,37 ра-

зи, перевищила цей показник 2008 року (що був рекордним за 2000 – 2010 рр. і складав 148,69 млрд. дол.) на 732 млн. дол. та знизивши обсяг від'ємного зовнішньоторгівельного сальдо на 2,178 млрд. дол., з -15,118 млрд. дол. до -12,940. Експорт України у 2011 р. зріс у порівнянні з 2000 р. в 4,68 рази і склав 68,23 млрд. дол. і більше в порівнянні з 2008 – 2010 рр. на 2,2% і 32,7%. З усіх галузей національної економіки найбільш інтенсивно розвивались процеси міжнародної економічної інтеграції галузі агропромислового комплексу: зовнішньоторгівельний обіг за 2000-2011рр. зріс у 7,69 разів, з них в 2011р. у порівнянні з 2008 і 2010рр. відповідно на 9,7% і 21,5%, в тому числі експорт за 2000-2011 рр. – у 8,28 разів, у порівнянні з 2008 і 2010 рр. відповідно на 16,1% і 28,4%. У структурі експорту України продукція АПК в 2000р. складала 10,85%; 2008р. – 16,9%; 2010р. – 19,9%; 2011р – 19,2% при питомій вазі валової продукції галузі до ВВП України 8,9% у 2011 р. Питома вага національного експорту склала у 2011 р. 41,6% до ВВП, експорту АПК – понад 60% [7, с.42], що є найвищим показником в Європі (Франція експортує 54%, Німеччина – 56% валового продукту галузі). Таким чином, Україна, не будучи членом ЄС, ставши членом СОТ тільки у 2008р., перебуваючи майже 380 років у складі Російської імперії і 69 років у складі СРСР, всупереч викладеній вище логіці теоретичних узагальнень, має де-факто високий рівень інтеграції у світову економічну систему та в регіональні інвестиційні структури, не будучи їх членами. Особливо це стосується АПК України, зовнішньоторговельний обіг якого з країнами ЄС за 2005 – 2011рр. зріс з 28,7% до 30,6%, з них експорт – з 23,7% до 39,8%. В 2011р. зовнішньоторгівельний обіг АПК з країнами ЄС склав 30,6%, експорт – 25,9%, з країнами СНД відповідно 25,8% і 30,9%. Експорт продукції АПК в Росію за 2005-2011рр. знизився в 1,36 рази, особливо продукції тваринництва, що носить не стільки економічний характер, як в більшій мірі через політичні і дипломатичні ускладнення, тому в практичному плані затягування переговорів щодо членства України в МС носитиме бюрократизований політичний характер. Між Україною і країнами ЄС створення вільної економічної зони та зближення для подальшого членства України в цій міжнародній інтеграційній структурі через політико-дипломатичне «похолодання» відсуваються на невизначений період, результатом чого ми будемо ще більше відставати в своєму соціально-економічному розвитку від країн ЄС.

Висновки. Гарантією незворотності інтеграційного процесу є ступінь досягнутих взаємозв'язків і взаємозалежностей економік учасників об'єднання, розрив яких призводить до економічного колапсу і відставання у рівнях розвитку. Початком дії міждержавної інтеграції можна вважати формування Митного союзу з передачею управління частини державних компетенцій наднаціональній структурі. Міждержавна інтеграція частіше починається з торгівлі, масштаби якої вищі в країнах, в експорті яких висока питома вага готової продукції і яка випереджає інші форми, а також може бути і в сфері сільського господарства, як це було в ЄС і здійснюється зараз Україною, що збільшила як весь зовнішньоторгівельний обіг за 2000-2011 рр. (у 5 разів), особливо галузі АПК, яка у півтора рази перевищила темпи розвитку експор-

тно-імпорнтних операцій у порівнянні із загальнонаціональним показником у 7,69 разів, нарощуючи додатне зовнішньоторгівельне сальдо, що зросло в 2011 р. у порівнянні з 2000 р. в 11 разів при від'ємному сальдо по національній економіці на суму 12,94 млрд. дол. США у 2011р. Експорт України у 2011 р. склав у структурі ВВП 41,6%, експорт АПК – більше 60%, що свідчить про високий рівень інтеграції країни у світовий економічний простір.

В подальших дослідженнях увага буде зосереджена на питаннях механізму запобігання втратам України і її АПК в умовах вступу в міжнародні інтеграційні об'єднання.

Для України неприйнятна одновекторна інтеграція, а тому при розробці інтеграційних процесів доцільно програмувати різні напрями окремих векторів, спрямовуючи сили тяжіння до розвинених країн, які більше визріли до інтеграції, особливо до ЄС, який визначатиме обличчя Європи ХХІ століття. Інтерпретація України відбувається в умовах її сприйняття як частини Росії, що відрізняється від Європи не високим рівнем передбачуваності та відсталістю в економічному, правовому, політичному і соціально-економічному вимірах. Україна в контексті російського вектора має враховувати, що Росія розвивається у напрямі збереження статусу великої держави, прагнучи перетворитися на сучасну каїну, розуміючи, що не можна бути великою, не будучи сучасною. Всупереч логіці теоретичних тверджень щодо можливості інтегрування країни в міжнародні структури при досягненні ними лише високого рівня розвитку, практика включення в інтеграційний процес ЄС нерозвинутих країн у 1973-2004 рр. значно підняло рівень їх розвитку і сприяло перетворенню в найбільш передові країни (Ірландія, Естонія та ін.). У процесі інтеграції зростає економічна взаємозалежність, тому для запобігання економічних втрат доцільна часткова передача повноважень країнами інтеграційного об'єднання наддержавним структурам, при цьому рівень регіональної взаємозалежності держав є вищим міжрегіонального, де держави залишають за собою право впливати на процеси у випадку виникнення загроз національним інтересам, тому наднаціональний механізм має бути обмеженим і мати зворотній характер до повної адаптації країни в інтеграційному союзі.

Література:

1. Савельєв Є. Європейська інтеграція і маркетинг / Є. Савельєв // Наукові нариси. – Тернопіль. – «Економічна думка» - 2003 – 481с.
2. Кучма Л.Д. Нова архітектура безпеки в Європі неможлива без України / Л.Д. Кучма // Урядовий кур'єр. – 1996. - 8 червня.
3. Шишков Ю.В. Интернациональные процессы на пороге ХХІ века. Почему не интегрируются страны СНГ / Ю.В. Шишков // М. – 2001. – 168с.
4. Зуев В. Наднациональный маханизм в теории интеграции / В. Зуев // МЭИМО – 2011. - №4 – с. 30-38.
5. Шишков Ю.В. Отечественная теория региональной интеграции: ответ прошлого и взгляд в будущее / Ю.В. Шишков // МЭ и МО. – 2006. - №4. – с.59.
6. Саблук П.Т., Власов В.І., Білецький О.Ю. Регіональна інтеграція / П.Т. Саблук, В.І. Власов, О.Ю. Білецький // К.: ННУ «Інститут аграрної економіки» - 2010. – 365с.
7. Звіти про стан зовнішньоекономічних відносин України і системи АПК за 2000-2011рр. – К., 2000-2011рр.

Рецензент: д.держ.упр., професор Лозинська Т.М.